

**Vihateot useaan
vähemmistöön
kuuluvien
kokemana**

Lukijalle

Jotta vihatkojen vakavuutta yhteiskunnallisena ongelmana voidaan hahmottaa nykyistä paremmin, tulee ilmiötä tarkastella myös laajemmin kuin vain yksittäisten syrjintäperusteiden näkökulmasta.

Vihateko on yläkäsite, joka vihapuheen ja viharikosten lisäksi kattaa myös vihan motivoimat teot, jotka eivät välttämättä täytä rikoksen tunnusmerkistöä. Vihateoissa uhri ei joutu teon kohteeksi sattumalta, vaan valikoituu uhriksi henkilökohtaisen tai oletetun ominaisuuden vuoksi. Näitä ominaisuuksia ovat esimerkiksi oletettu tai todellinen etninen tai kansallinen tausta, uskonnollinen vakaumus, seksuaalinen suuntautuminen, sukupuoli, sukupuolen ilmaisu ja vammaisuus.

Useaan vähemmistöön kuuluvilla henkilöillä on muita todennäköisempi riski joutua vihatkojen, vihapuheen ja häirinnän kohteeksi. Sukupuoli ja ikä voivat muiden perusteiden ohella olla vaikuttavia tekijöitä uhriksi valikoitumisessa.

Eräs vastaaja kommentoi oikeusministeriön tuoreessa seurantaselvityksessä: ”Vihapuhe ja häirintä on sisältänyt audismia [kuurojen ja huonokuuloisten syrjintää], mikroaggressioita [tahattomia kommentteja tai tekoja, jotka vahvistavat ja ylläpitävät syrjiviä stereotyyppioita] ja julkista nöyryyttämistä, jotka ovat vaikutuksiltaan vastanneet henkistä väkivaltaa. Toisinaan se on kohdistunut useampaan ominaisuuteeni samanaikaisesti (esim. naiseuteen, kuurouteen, viittomakielisyyteen, fyysisiin piirteisiin ja nuoruuteen).”

Vaikutukset voivat olla yksilön kannalta erityisen raskaita, kun kokemuksia vihateoista kasaantuu usealla eri perusteella ja elämänalueella. Useaan vähemmistöön kuuluvat myös ilmoittavat kokemastaan vihapuheesta tai häirinnästä muita harvemmin, eli he ovat erityisessä riskissä jäädä yksin kokemustensa kanssa.

Tämä julkaisu keskittyy moniperusteisuuden vaikutuksiin vihateoissa. Julkaisu pohjautuu oikeusministeriön selvitykseen ”’Että puututtaisiin konkreettisesti’: Seurantaselvitys vihapuheesta ja häirinnästä ja niiden vaikutuksista eri vähemmistöryhmiin” (2022) sekä selvityksen aikaisemmin julkaisemattomaan aineistoon.

Keskeiset käsitteet

Moniperusteinen syrjintä

Moniperusteinen syrjintä tarkoittaa sitä, että yksilö joutuu syrjinnän kohteeksi kahden tai useamman eri ominaisuuden vuoksi. Myös sukupuoli on usein yksi vaikuttava tekijä moniperusteisessa syrjinnässä. Esimerkiksi vammainen muunsukupuolinen saattaa kohdata syrjintää sekä vammaisuutensa että sukupuolensa perusteella.

Moniperusteisesta syrjinnästä on eroteltavissa kolme eri muotoa: moninkertainen syrjintä, kumulatiivinen syrjintä ja risteävä syrjintä.

Moninkertainen syrjintä

Syrjintää useassa tilanteessa eri syrjintäperusteella

Moninkertaiseksi syrjinnäksi kutsutaan tilannetta, jossa ihminen kohtaa syrjintää **useammassa kuin yhdessä tilanteessa eri perusteilla**.

Henkilö voi esimerkiksi kohdata syrjintää julkisella paikalla seksuaalisen suuntautumisensa vuoksi ja häirintää verkossa sukupuolensa perusteella.

Kumulatiivinen syrjintä

Syrjintää samassa tilanteessa eri syrjintäperusteilla

Kumulatiivisessa syrjinnässä yksilö kokee syrjintää **samassa tilanteessa useammalla perusteella**.

Kumulatiivista syrjintää voi esimerkiksi tapahtua tilanteessa, jossa henkilö kohtaa syrjintää työhaussa sekä naisena että romanina.

Risteävä syrjintä

Syrjintää tietyssä tilanteessa usealla syrjintäperusteella

Risteävässä syrjinnässä **eri perusteet risteävät ja läpileikkaavat toisensa** ja siten yhdessä muodostavat erityisen syrjintäperusteen.

Esimerkiksi nuorten muslimimiesten syrjinnässä ei ole kyse puhtaasti uskonnon, iän tai sukupuolen perusteella tapahtuvasta syrjinnästä vaan näiden kaikkien yhdistelmästä.

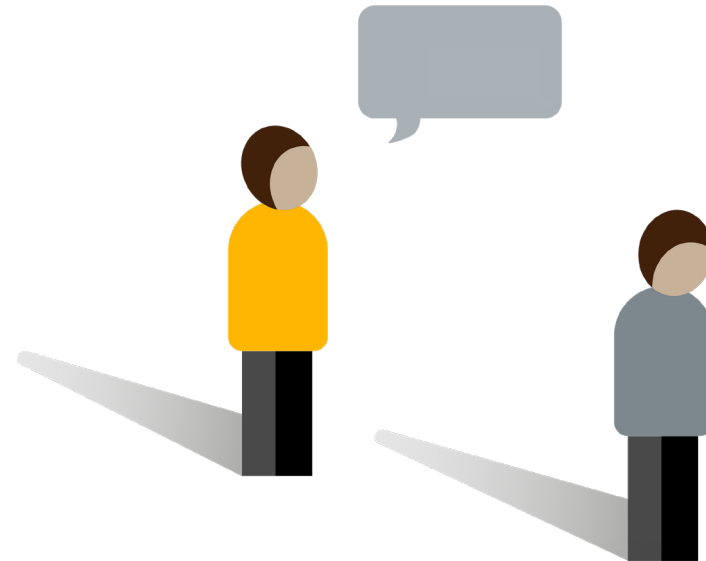
Häirinnän ja vihapuheen ilmeneminen

Seurantaselvityksen mukaan yleisin vihapuheen tai häirinnän muoto on sanallinen loukkaus, häirintä tai nöyryytys.

Saamelaisten osalta vaientaminen tai yhteiskunnalliseen osallistumiseen rajoittaminen on yleisempi muoto kuin muilla vähemmistöryhmillä. Vihapuheen tai häirinnän tilanteet saattavat sisältää vähättelyä tai hyökkäävää käytöstä, kun saamelainen nostaa esiin epäkohtia, jotka liittyvät esimerkiksi saamelaisten oikeuksiin. Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt puolestaan kohtaavat muita kyselyssä mukana olleita vähemmistöryhmiä enemmän sukupuolittunutta halventamista.

Naiset kohtaavat seurantaselvityksen mukaan muita sukupuolia enemmän sanallisia loukkauksia, häirintää tai nöyryytystä. Muunsukupuoliset kokevat muita useammin esimerkiksi fyysistä häirintää, sukupuolittunutta halventamista, ilkeämielisen naurun kohteeksi joutumista sekä uhkaamista ja uhkaavaa käytöstä. Miehet puolestaan kohtaavat enemmän kiusaamista, maalittamista ja ”mustamaalausta” eli uhkauksia pilata maine.

54 prosenttia vastaajista, jotka kertoivat kuuluvansa useampaan vähemmistöryhmään, kokivat joutuneensa häirinnän tai vihapuheen kohteeksi koska tekijä oletti uhrin kuuluvan seksuaali- tai sukupuolivähemmistöön.

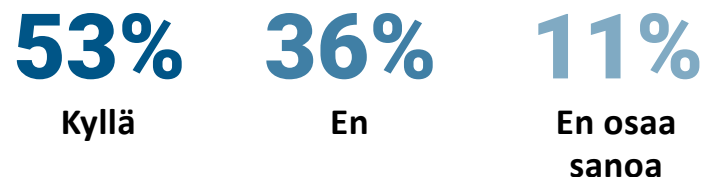

Oletko itse joutunut häirinnän tai vihapuheen kohteeksi viimeisen 12 kuukauden aikana?

Useaan vähemmistöön kuuluvat

Kaikki vastaajat

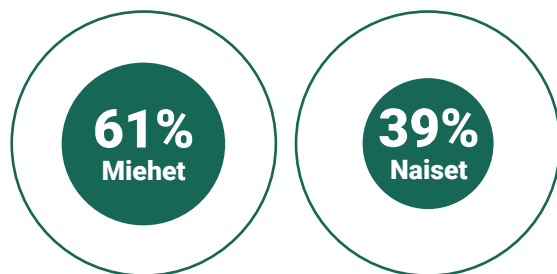

Muunsukupuolisilla on todennäköisempi riski joutua vihapuheen tai häirinnän kohteeksi kuin miehillä tai naisilla. Vähintään kerran kuussa vihatekojen kohteeksi kertoi joutuneensa 41 prosenttia muunsukupuolisista, kun naisten osuus oli 34 prosenttia ja miesten 32 prosenttia.

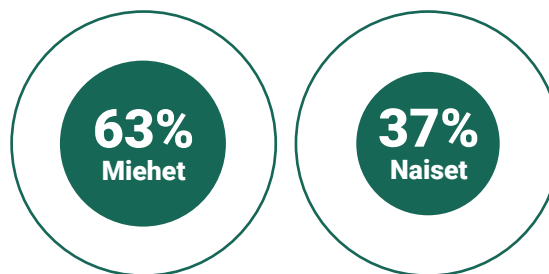

Miehiin ja naisiin kohdistuneet viharikosepäilyt syrjintäperusteittain

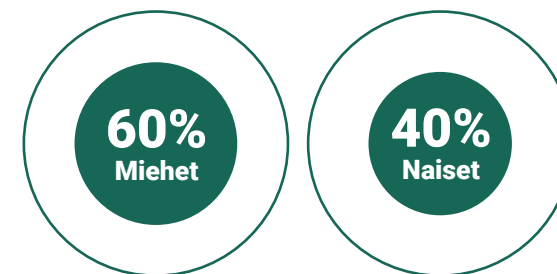
Etninen tai kansallinen tausta

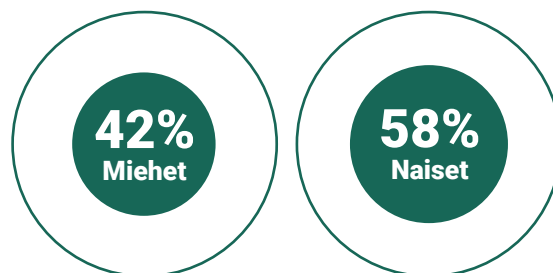
Uskonto tai vakaumus

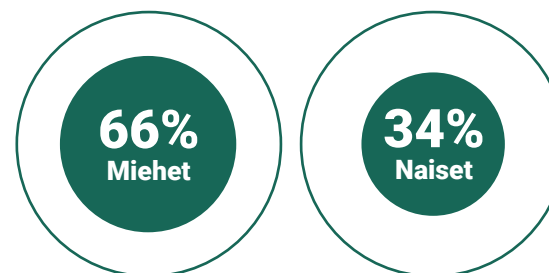
Seksuaalinen suuntautuminen

Sukupuoli-identiteetti tai sukupuolen ilmaisu

Vammaisuus

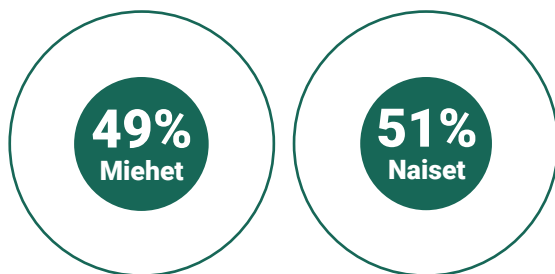

Lähde: [Poliisin tietoon tullut viharikollisuus Suomessa 2021. Poliisiammattikorkeakoulu 2022.](#)

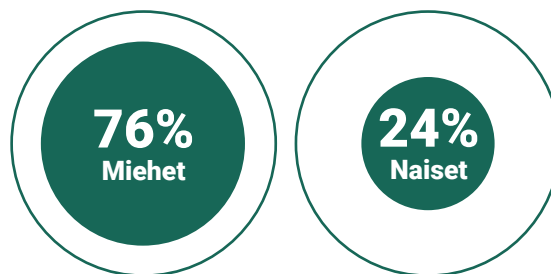
Aineistot perustuvat poliisin kirjaamiin rikosilmoituksiin, joissa sukupuoli on sosiaaliturvatunnuksen mukainen.

Miehiin ja naisiin kohdistuvat viharikosepäilyt rikoslajeittain

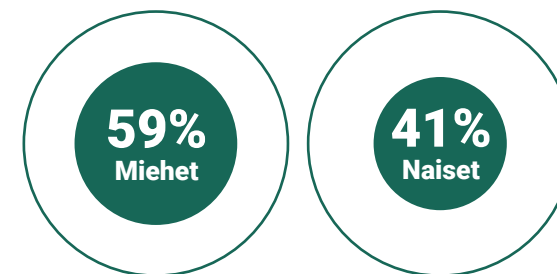
Kunnianloukkaus

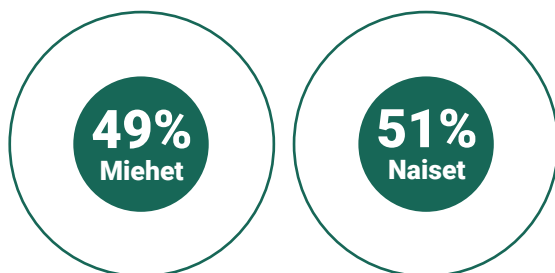
Pahoinpitely

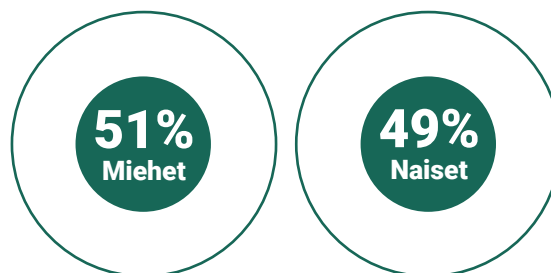
Laiton uhkaus

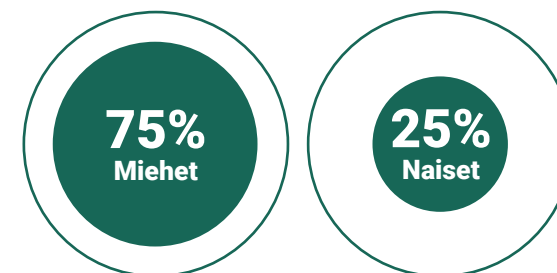
Syrjintä

Kotirauhan rikkominen

Vahingonteko

Lähde: Poliisin tietoon tullut viharikollisuus Suomessa 2021 (julkaisematon taulukko). Poliisiammattikorkeakoulu 2022. Aineistot perustuvat poliisin kirjaamiin rikosilmoituksiin, joissa sukupuoli on sosiaaliturvatunnuksen mukainen.

Tapahtumapaikat

Vihatekoja voi tapahtua missä vain, esimerkiksi verkossa, kaduilla, työpaikoilla, kahviloissa ja julkisissa kulkuneuvoissa. Vuonna 2022 vihapuhetta ja häirintää kohdattiin yleisimmin internetissä ja toiseksi yleisimmin julkisilla paikoilla.

Useaan vähemmistöön kuuluvista jopa 73 prosenttia kertoi välttävänsä joitain paikkoja siinä pelossa, että voisi joutua häirinnän tai vihapuheen kohteeksi vähemmistöryhmään kuulumisen takia.

Vältän joitain paikkoja siinä pelossa, että voisin joutua häirinnän tai vihapuheen kohteeksi vähemmistöryhmään kuulumisen takia

73%

Useaan vähemmistöön kuuluvat

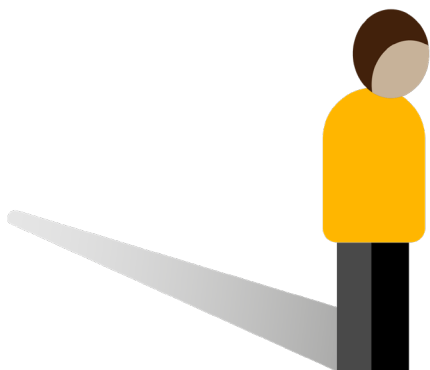
64%

Kaikki vastaajat

Vihatekojen vaikutukset

Vihatekojen vaikutukset uhriin ovat moninaisia ja usein myös pitkäkestoisia. Vihateoilla voi olla vaikutuksia esimerkiksi turvallisuudentunteeseen, psyykkiseen terveyteen, yhteiskunnalliseen keskusteluun osallistumiseen, viranomaisluottamukseen, työssäkäyntiin ja opiskeluun sekä perhesuhteisiin.

Useaan vähemmistöön kuuluvilla henkilöillä on muita todennäköisempi riski joutua vihatekojen kohteeksi. Lisäksi vaikutukset voivat olla erityisen raskaita ja kokonaisvaltaisia, kun kokemuksia vihateoista kasaantuu usealla eri perusteella ja elämänalueella. Esimerkiksi 77 prosenttia useaan vähemmistöön kuuluvista kertoi kokemansa vihapuheen tai häirinnän vaikuttaneen psyykkiseen terveyteen ja yleiseen turvallisuuden tunteeseen.

Mihin seuraavista elämän osa-alueista kokemasi vihapuhe tai häirintä on vaikuttanut?

Psyykkiseen terveyteen

77%

Useaan vähemmistöön kuuluvat

68%

Kaikki vastaajat

Yleiseen turvallisuuden tunteeseen

77%

Useaan vähemmistöön kuuluvat

70%

Kaikki vastaajat

Mihin seuraavista elämän osa-alueista kokemasi vihapuhe tai häirintä on vaikuttanut?

Sosiaalisen median tai verkkosisältöjen käyttöön

56%

Useaan vähemmistöön kuuluvat

52%

Kaikki vastaajat

Yhteiskunnalliseen keskusteluun osallistumiseen

49%

Useaan vähemmistöön kuuluvat

44%

Kaikki vastaajat

Viranomaisluottamukseen

44%

Useaan vähemmistöön kuuluvat

37%

Kaikki vastaajat

Työssäkäyntiin tai opiskeluun

41%

Useaan vähemmistöön kuuluvat

36%

Kaikki vastaajat

Yleisemmin aktiivisuuteen, esimerkiksi haluan poistua kotoa

40%

Useaan vähemmistöön kuuluvat

32%

Kaikki vastaajat

Ystävyssuhteisiin

39%

Useaan vähemmistöön kuuluvat

31%

Kaikki vastaajat

Mihin seuraavista elämän osa-alueista kokemasi vihapuhe tai häirintä on vaikuttanut?

Perhesuhteisiin

30%

Useaan
vähemmistöön
kuuluvat

21%

Kaikki
vastaajat

Harrastamiseen

28%

Useaan
vähemmistöön
kuuluvat

20%

Kaikki
vastaajat

Asuinpaikan valintaan

27%

Useaan
vähemmistöön
kuuluvat

21%

Kaikki
vastaajat

Julkisen liikenteen käyttöön

26%

Useaan
vähemmistöön
kuuluvat

18%

Kaikki
vastaajat

Fyysiseen terveyteen

18%

Useaan
vähemmistöön
kuuluvat

15%

Kaikki
vastaajat

Uskonnon tai elämäkatsomuksen harjoittamiseen

14%

Useaan
vähemmistöön
kuuluvat

10%

Kaikki
vastaajat

Seurantaselvitykseen vastanneista 13–24-vuotiaat nuoret ovat kokeneet muita ikäryhmiä enemmän sukupuolittunutta halventamista ja nimittelyä. Yli 25-vuotiaat vastaajat ovat puolestaan kokeneet 13–24-vuotiaita enemmän vaintamista tai yhteiskunnalliseen keskusteluun osallistumiseen rajoittamista.

Vihapuheesta ja häirinnästä ilmoittaminen

Seurantaselvityksen kyselyyn vastanneista viimeisen 12 kuukauden aikana vihapuheen tai häirinnän kohteiksi joutuneista 30 prosenttia oli ilmoittanut siitä jollekin taholle. Useaan vähemmistöön kuuluvat ilmoittavat kokemastaan vihapuheesta tai häirinnästä harvemmin: heistä 26 prosenttia kertoi ilmoittaneensa asiasta jollekin taholle.

Nuoret ilmoittivat kokemastaan vihapuheesta ja häirinnästä harvemmin kuin muut ikäryhmät. 13–24-vuotiaista 69 prosenttia ei ilmoittanut tapauksista kenellekään.

Kaikista vastaajista vain 35 prosenttia koki saaneensa tarpeeksi tukea vihapuheesta tai häirinnästä ilmoittaessaan.

47 prosenttia vastaajista, jotka kuuluvat useampaan vähemmistöön, ei tiennyt mihin ilmoituksen voi tehdä. Kaikista vastaajista osuus oli 39 prosenttia.

Vihapuheesta ja häirinnästä ilmoittaneiden määrä

26%

Useaan vähemmistöön kuuluvat

30%

Kaikki vastaajat

Häirinnästä ja vihapuheesta ilmoittaneiden määrä iän mukaan

23%

13–24-vuotiaat

29%

25–44-vuotiaat

39%

Yli 44-vuotiaat

Vihateosta ilmoittaminen

Tärkeintä on kertoa asiasta jollekin.

Kiireellisissä tilanteissa soita yleiseen **häätänureroon 112**.

Jos epäilet, että kyse on rikoksesta, tee rikosilmoitus. Rikosilmoituksen voi tehdä, vaikka ei olisi varma, onko kyse rangaistavasta teosta. Vihamotiivista kertominen on tärkeää. Tuomioistuim voi koventaa rikoksesta seuraavaa rangaistusta, jos kyseessä on viharikos. Lisäksi se voi antaa viranomaisille tietoa vihatekojen laajuudesta. Lisätietoa rikosilmoituksen tekemisestä: poliisi.fi/tee-rikosilmoitus

Rikosuhripäivystys (RIKU) tarjoaa tuki- ja neuvontapalveluita muun muassa rikoksen uhreille ja läheisille sekä ihmisille, jotka epäilevät olevansa rikoksen uhreja. www.riku.fi

Yhdenvertaisuusvaltuutetun puoleen voi kääntyä, jos on kokenut tai havainnut syrjintää esimerkiksi iän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vammaisuuden tai seksuaalisen suuntautumisen perusteella.

www.syrjinta.fi

Tasa-arvovaltuutettu antaa neuvoja ja ohjeita sukupuoleen, sukupuoli-identiteettiin ja sukupuolen ilmaisuun liittyviin syrjintätilanteisiin. www.tasa-arvo.fi

Myös muut matalan kynnyksen tuki- ja neuvontapalvelut auttavat tilanteissa, joissa koettu vihateko ei välttämättä ylitä rikosoikeudellista kynnyksiä. Tällaisia palveluita tarjoavat esimerkiksi **auttavat puhelimet ja työterveyshuolto**.

Lähteet

["Että puututtaisiin konkreettisesti". Seurantaselvitys vihapuheesta ja häirinnästä ja niiden vaikutuksista eri vähemmistöryhmiin. Oikeusministeriö 2022.](#)

[Motiivi ratkaisee – Tunnista ennakkoluulot vihatekojen takana. Oikeusministeriö 2022.](#)

["Olen jatkuvasti hälytystilassa" – Vihatekojen vaikutukset vähemmistöihin kuuluviin ihmisiin. Oikeusministeriö 2022.](#)

[Policy brief 2/2019: Moniperusteinen syrjintä olisi tunnistettava paremmin. Oikeusministeriö 2019.](#)

[Koko ajan jännittyneenä – Moniperusteinen syrjintä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien kokemana. Oikeusministeriö 2018.](#)

[Poliisin tietoon tullut viharikollisuus Suomessa 2021. Poliisiammattikorkeakoulu 2022.](#)

[Hyvät käytännöt vihatekojen tunnistamisessa ja ennalta estämisessä. Opas poliiseille ja sidosryhmille. Sisäministeriö 2021.](#)

OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

Osaavat-hanke on saanut rahoitusta Euroopan unionin perusoikeus-, tasa-arvo- ja kansalaisuusohjelmasta (2014–2020).

Julkaisun toteuttaja vastaa julkaisun sisällöstä, eikä julkaisun sisältö edusta Euroopan komission kantoja tai näkemyksiä.

Taitto Ohoi Creative

Oikeusministeriö, 2023